

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

PL. ÚS 10/2026-22

Ústavný súd Slovenskej republiky v pléne zloženom z predsedu Ivana Fiačana a sudcov Jany Baricovej (sudkyňa spravodajkyňa), Ladislava Duditša, Libora Duľu, Miroslava Duriša, Rastislava Kaššáka, Miloša Maďara, Petra Molnára, Petra Straku, Ľuboša Szigetiho a Martina Vernarského o návrhu **skupiny 33 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky** na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky o súlade § 10 ods. 3 až 13 zákona č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov s Ústavou Slovenskej republiky, Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd, Medzinárodným paktom o občianskych a politických právach, Dohovorom Medzinárodnej organizácie práce č. 29 o nútenej alebo povinnej práci a Dohovorom Medzinárodnej organizácie práce č. 105 o zrušení nútenej práce takto

r o z h o d o l :

Návrh **p r i j í m a** na ďalšie konanie v celom rozsahu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov

1. Ústavnému súdu bol 18. apríla 2026 doručený návrh skupiny 33 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej len „národná rada“), zastúpených poslankyňou národnej rady Luciou Plavákovou (ďalej len „navrhovateľia“), na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) o súlade § 10 ods. 3 až 13 zákona č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o pomoci v hmotnej núdzi“) s čl. 1 ods. 1, čl. 12 ods. 1, čl. 13 ods. 1 a 4, čl. 15 ods. 1 a 2, čl. 18 ods. 1 a 2, čl. 19 ods. 1 a čl. 39 ods. 6 ústavy, čl. 4 ods. 2 a 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“), čl. 8 ods. 3 Medzinárodného paktu o občianskych a politických, čl. 1 ods. 1, čl. 2 ods. 1 a ods. 2 písm. e) Dohovoru Medzinárodnej organizácie práce (ďalej len „MOP“) č. 29 o nútenej alebo povinnej práci a čl. 1 písm. e) a čl. 2 Dohovoru MOP č. 105 o zrušení nútenej práce.

2. Podstatou napadnutých ustanovení je poskytnutie dávky na zabezpečenie základných životných podmienok a zákonom stanovené podmienky na ich vyplácanie, resp. zníženie, ak nastanú určité skutočnosti určené v napadnutých ustanoveniach.

3. Navrhovatelia poukazujú na nález Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) vo veci sp. zn. PL. ÚS 8/2014 z 27. mája 2015, ktorým ústavný súd rozhodol o nevyhovení návrhu na vyslovenie nesúladu napadnutých ustanovení zákona o pomoci v hmotnej núdzi s čl. 1 ods. 1, čl. 12 ods. 1 a 2 a čl. 39 ods. 2 ústavy. Vo vzťahu k predkladanému návrhu sú toho názoru, že nie je naplnený dôvod neprípustnosti návrhu na začatie konania o súlade právnych predpisov podľa § 55 písm. a) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) – dôvod neprípustnosti *res iudicata*, keďže: (i) napadnuté ustanovenia zákona o pomoci v hmotnej núdzi boli predmetom opakovaných novelizácií, ktoré môžu založiť ich nesúlad s označenými referenčnými normami, (ii) predkladaný návrh označuje rozdielne referenčné normy, ako boli tie, ktoré boli predmetom konania vo veci sp. zn. PL. ÚS 8/2014 až na jednu, a to čl. 39 ods. 6 ústavy (pôvodne čl. 39 ods. 2 ústavy), s ktorou súlad však žiadajú posúdiť v novom svetle, a to v spojení s pozitívnymi záväzkami štátu vyplývajúcimi zo základného práva na život a základného práva na zachovanie ľudskej dôstojnosti.

4. Súlad napadnutých ustanovení zákona o pomoci v hmotnej núdzi navrhujú preskúmať z dôvodov, že: (i) dávka v hmotnej núdzi je jedinou univerzálne nárokovateľnou dávkou, ktorej účelom je zabezpečenie základných životných podmienok na rozdiel od ostatných dávok a príspevkov podľa § 9 ods. 3 zákona o pomoci v hmotnej núdzi, ktoré majú iný účel a ich priznanie je podmienené splnením ďalších skutočností, ktoré zužujú okruh oprávnených prijímateľov z radov občanov v hmotnej núdzi; (ii) neexistujú „alternatívne“ dávky, ktoré by mohli kompenzovať nedostatok základných životných podmienok, a (iii) poskytnutie dávky v hmotnej núdzi ako materiálneho ekvivalentu garancie základného práva na život a základného práva na zachovanie ľudskej dôstojnosti nemožno podmieňovať splnením ďalších požiadaviek.

I.1. K namietanému nesúladu napadnutej úpravy s čl. 1 ods. 1, čl. 13 ods. 1 a 4, čl. 15 ods. 1 a 2, čl. 19 ods. 1 a čl. 39 ods. 6 ústavy:

5. Navrhovatelia zdôrazňujú, že z práva na život vyplývajú konkrétne pozitívne záväzky štátu, t. j. povinnosť prijať opatrenia umožňujúce každému jednotlivcovi reálne prežiť, inak povedané, aby mal zabezpečené základné životné potreby, ktoré mu umožnia zachovanie jeho samotnej existencie pri súčasnom zachovaní jeho ľudskej dôstojnosti. Okrem nástrojov trestného práva štát naplňa svoj pozitívny záväzok chrániť ľudský život aj nástrojmi sociálneho práva, z pomedzi ktorých má osobitné postavenie dávka v hmotnej núdzi, ktorej účelom nie je ani kompenzácia znevýhodnení ani zvýšenie kvality života, ale práve realizácia pozitívneho záväzku štátu zabezpečiť občanovi právo na prežitie, a to v súlade s jeho ľudskou dôstojnosťou.

6. Podľa navrhovateľov pojem „základné životné podmienky“ v zmysle § 2 ods. 2 zákona o pomoci v hmotnej núdzi zahŕňa jedno teplé jedlo denne, nevyhnutné ošatenie a prístrešie. Poskytnutie dávky v hmotnej núdzi má preto pomôcť núdznej osobe (resp. domácnosti) získať aspoň čiastočné pokrytie takých potrieb, bez ktorých je ľudský život nedôstojný a neudržateľný. Táto funkcia a účel dávky v hmotnej núdzi z nej robia existenčnú dávku, ktorou štát chráni právo na život osôb, ktorých

hmotná núdza vystavila riziku ohrozenia života. Zaistením dostupnosti základných životných potrieb osobe v hmotnej núdzi štát realizuje svoj záväzok zabezpečiť ochranu života. Dávka v hmotnej núdzi preto predstavuje materiálny ekvivalent garancie práva na život a nemožno ju chápať ako nástroj na aktivizáciu občanov na trhu práce. Jej priznanie sa ani neposudzuje v kontexte aktivizácie núdzneho občana k ekonomickej aktivite.

7. K názoru ústavného súdu vyjadrenému v náleze vo veci sp. zn. PL. ÚS 8/2014, že núdznej osobe aj po odňatí dávky v hmotnej núdzi ešte stále ostáva možnosť zaistiť si základné životné podmienky formou ostatných dávok a príspevkov poskytovaných v rámci zákona o pomoci v hmotnej núdzi, navrhovatelia uvádzajú, že jeho validita je ohrozená len vo vzťahu k čl. 39 ods. 6 ústavy, a nie čl. 15 ods. 1 a 2 ústavy. Konštatujú, že zákon o pomoci v hmotnej núdzi každej dávke a príspevku, ktoré možno poskytnúť ako pomoc v hmotnej núdzi (ochranný príspevok, aktivačný príspevok, príspevok na nezaoptrené dieťa a príspevok na bývanie), priznáva konkrétny účel jej poskytnutia, pričom len dávka v hmotnej núdzi priznáva účel zaistiť základné životné podmienky. Žiaden iný nástrojov pomoci v hmotnej núdzi podľa § 9 ods. 3. písm. b) až e) nemá zákonom predpokladanú väzbu a viazanosť na zaistenie základných životných podmienok. Účelovosť viazanosti jednotlivých príspevkov podčiarkuje aj inštitút osobitného príjemcu podľa § 23 zákona o pomoci v hmotnej núdzi, v zmysle ktorého sa pomoc priznaná osobe v hmotnej núdzi prestane adresovať priamo oprávnenej osobe a začne byť poskytovaná prostredníctvom obce predovšetkým v situácii, v ktorej hrozí, že by ich poskytnutie nesplnilo ich predpokladaný účel. Poskytnutie iných dávok a príspevkov je navyše podmienené ďalšími právnymi skutočnosťami a špecifickými podmienkami, ktoré zužujú okruh oprávnených adresátov z radov občanov v hmotnej núdzi. Občan, ktorému bola dávka v hmotnej núdzi odňatá a ktorý nie je oprávneným príjemcom inej pomoci v hmotnej núdzi, zostáva bez akéhokoľvek legálneho zdroja, prostredníctvom ktorého by mohol zaistiť svoje prežitie. Účinnosť napadnutých ustanovení zákona o pomoci v hmotnej núdzi má za následok ohrozenie života núdzneho občana, ktorý nepožíva žiadnu ochranu zo strany štátu, ktorá by mu zaistovala základné materiálne podmienky, bez ktorých je zachovanie ľudskej existencie nemožné. Štát napadnutým legislatívnym zásahom demonštruje rezignáciu na plnenie pozitívneho záväzku chrániť ľudský život.

8. Navrhovatelia namietajú podmieňovanie existenčnej dávky v hmotnej núdzi odpracovaním 32 hodín menších obecných prác, eventuálne vykonaním dobrovoľníckej činnosti, alebo prijatím vhodného zamestnania ponúknutého Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny alebo v prípade už prijatia takejto práce, zotrvaním v nej minimálnu predpísanú dobu (s výnimkou prípadov zakladajúcich právo zamestnanca na okamžité skončenie pracovného pomeru), sankciou spočívajúcou v „skrátení“ sumy dávky v hmotnej núdzi vo výške, aká prislúcha samostatne posudzovanej dospelaj osobe v hmotnej núdzi (86,50 eur) a v prípade, ak ide o samostatne posudzovanú dospelú osobu v hmotnej núdzi, faktickým odňatím celej dávky. Táto hrozba sankcie má u občana v hmotnej núdzi vynútiť vykonanie práce. Na každý sankčný následok však musí existovať legitímny materiálny základ v podobe porušenia povinnosti uloženej normatívnym alebo individuálnym právnym aktom. Keďže ústava chápe prácu ako právo, a nie ako povinnosť, neexistuje podľa navrhovateľov žiaden materiálny základ pre sankcionovanie právne dovoleného rozhodnutia občana odmietnuť odpracovať predpísaný počet hodín v rámci výkonu menších obecných prác. Keďže v zmysle čl. 12 ods. 4 ústavy uplatnenie základných práv a slobôd nesmie byť nikomu na ujmu, nemôže byť u osôb v hmotnej núdzi ústavne akceptovaným následkom

spočívajúcim v ohrození života ani odmietnutie ponúkanej práce. Štát musí aj občanovi, ktorý odmietne ponúknutú prácu, zaistiť základné podmienky na prežitie.

9. V rámci namietania nesúlady napadnutej právnej úpravy so základným právom na zachovanie ľudskej dôstojnosti podľa čl. 19 ods. 1 ústavy navrhovatelia poukazujú na ľudskú dôstojnosť ako interpretačné východisko pozitívneho záväzku štátu garantovať právo na život. Odvolávajú sa na právnu teóriu a judikatúru ľudskej dôstojnosti, považujú za inherentnú a nezameniteľnú sociálnu hodnotu každej ľudskej bytosti, ktorá je základom všetkých ostatných základných práv a slobôd. Ľudská dôstojnosť sa podľa nich nevyčerpáva iba vo filozofickom alebo etickom rozmere, ale má aj konkrétnu právnu dimenziu. Vyjadruje okrem iného vzťah spoločnosti k jednotlivcovi a predstavuje aj externé uznanie hodnoty človeka zo strany verejnej moci a právneho poriadku. Ľudská dôstojnosť je nielen predstavou o postavení človeka v spoločnosti, ale aj ústavne chráneným právom, ktoré je neoddeliteľne späté s právom na život, osobnú slobodu a zákazom ponižujúceho zaobchádzania. Dôstojnosť človeka je základom právneho štátu a tvorí axiomatický prvok materiálneho jadra ústavy. Pozitívny záväzok štátu chrániť právo na život neznamena len zabezpečiť základné životné funkcie, ale aj zabezpečiť prežitie človeka v minimálnom štandarde v súlade s jeho dôstojnosťou, ktorá mu je vlastná ako ľudskej bytosti na základe jeho prirodzených práv (na ktoré sa upomína aj ústavný imperatív podľa čl. 12 ods. 1 ústavy). Ľudskú dôstojnosť si človek nemá „zaslúžiť“ odpracovaním“. Štát ju má človeku garantovať už na základe toho, že žije, existuje, teda bezzásluhovo. Navyše, odopretie dávky v hmotnej núdzi na 12 mesiacov podporuje sociálnu patológiu, a to kriminalitu, bezdomovecť, hľadanie možnosti zárobkov formou sexuálnej práce, drogovú závislosť, predčasné materstvo, rast etnického napätia, zhoršenie školských výsledkov detí a vyššiu detskú úmrtnosť. Odolávajúci sa na sociologické štúdie, navrhovatelia konštatujú, že koncentrovaná deprivácia, priestorová izolácia, rasová alebo etnická štruktúrovaná segregácia a teritoriálne stigma menia príležitosti, normy spoločenskej kontroly alebo, naopak, uznania v komunite, predovšetkým však ovplyvňujú stratégie prežitia, ktoré samy osebe podkopávajú ľudskú dôstojnosť.

10. Spôsobom, ktorým štát plní svoj pozitívny záväzok chrániť ľudský život, je aj zaistenie základných podmienok determinujúcich prežitie, tak ako to garantuje čl. 39 ods. 6 ústavy, ktorý zakotvuje právo na pomoc nevyhnutnú na zabezpečenie základných životných podmienok. Toto právo predstavuje ústavne garantované nárokovateľné právo, ktoré nesmie byť podmienené povinnosťou odpracovať určitý rozsah hodín, pretože by tým zanikol samotný účel tohto práva. Aj keď podľa čl. 39 ods. 7 ústavy podrobnosti práva podľa čl. 39 ods. 6 ústavy ustanoví zákon a uvedeného práva (ako aj ďalších hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv) je v zmysle čl. 51 ústavy možné sa domáhať len v medziach zákonov, ktoré toto ustanovenie vykonávajú, obsah zákonov, ktorými sa vykonávajú hospodárske, sociálne a kultúrne práva vrátane základného práva podľa čl. 39 ods. 6 ústavy, však nesmie byť svojvoľný, teda regulovaný bez ohľadu na iné ustanovenia ústavy a medzinárodné záväzky štátu. Ustanovenia zákonov, ktoré slúžia na vykonanie tohto základného práva musia byť v súlade s inými základnými právami a to najmä právom na život podľa čl. 15 ods. 1 a 2 ústavy, právom na ochranu ľudskej dôstojnosti podľa čl. 19 ods. 1 ústavy) a ústavnými princípmi a imperatívmi právneho štátu (najmä princípmi právnej istoty a proporcionality) podľa čl. 1 ods. 1 ústavy, ukladaním povinností zákonom alebo na základe zákona pri zachovaní základných práv a slobôd podľa čl. 13 ods. 1 ústavy, dbaním na podstatu a zmysel základných práv a slobôd pri ich obmedzovaní podľa čl. 13 ods. 4 ústavy, neodňateľnosťou,

nescudziteľnosťou, nepremlčateľnosťou a nezrušiteľnosťou základných práv a slobôd podľa čl. 12 ods. 1 ústavy a zákazom diskriminácie pri realizácii garancií základných práv a slobôd podľa čl. 12 ods. 2 ústavy.

11. Právo na pomoc nevyhnutnú na zabezpečenie základných životných podmienok podľa čl. 39 ods. 6 ústavy síce patrí medzi hospodárske, sociálne a kultúrne práva, ktoré sú právami druhej generácie a ktorých podoba a obsah v podstatnej miere závisia od ekonomických a hospodárskych možností štátu, to však nevylučuje povinnosť výkladu a aplikácie týchto práv v súlade s inými základnými právami a slobodami, resp. nemožnosť zasiahnuť do samotnej podstaty tohto základného práva. Za ústavne konformnú právnu úpravu možno preto považovať len takú, ktorá neustanovuje také podmienky, ktoré by viedli k faktickému odňatiu pomoci nevyhnutnej na zabezpečenie základných životných podmienok osobám, ktoré sa nachádzajú v hmotnej núdzi iba preto, že nesplnili dodatočne stanovené povinnosti. Ak tomu tak je, dochádza k neprípustnému zásahu do podstaty práva podľa čl. 39 ods. 2 ústavy, čím zároveň dochádza aj k porušeniu zásady ochrany základných práv a slobôd vyjadrenej v čl. 13 ústavy.

12. Napadnuté zákonné ustanovenia síce používajú formuláciu, že dávka v hmotnej núdzi sa znižuje o sumu 86,50 eur za každého plnoletého člena domácnosti, avšak ich materiálny dosah je odlišný. Vzhľadom na to, že podľa zákona o pomoci v hmotnej núdzi je celková výška dávky na zabezpečenie základných životných podmienok jednotlivca práve vo výške 86,50 eur mesačne, takto koncipované zníženie v skutočnosti predstavuje úplné odňatie dávky v hmotnej núdzi, teda jej redukciu na nulovú hodnotu. Dochádza tak nie k obmedzeniu, ale popretiu ústavne garantovaného minima pomoci v hmotnej núdzi. Podľa štatistických údajov sa táto situácia týka približne 60 % všetkých poberateľov dávky v hmotnej núdzi. Podľa navrhovateľov analogická situácia nastáva aj pri iných kategóriách poberateľov, pri ktorých sa dávka v hmotnej núdzi znižuje za každého plnoletého člena domácnosti, čo znamená, že domácnosť sa posudzuje ako celok. Nesplnenie povinnosti zo strany jedného člena domácnosti má zásadný vplyv na základné hmotné zabezpečenie iných členov domácnosti. Má teda plošný dopad aj na osoby, ktoré nič protiprávne nevykonali, resp. nemali vplyv na nesplnenie povinnosti iného člena domácnosti.

13. Okrem uvedeného navrhovateľa poukazujú na dvojkoľajnosť vytvoreného režimu, keď niektorí poberatelia musia odpracovať 32 hodín mesačne (bez pracovnoprávnej ochrany), iní dostanú pracovnú ponuku, ktorá už má povahu riadneho pracovného pomeru, pričom jej odmietnutie vedie k strate dávky v hmotnej núdzi na 12 mesiacov a iní poberatelia nemusia dostať žiadnu ponuku a dávku dostanú. To otvára priestor na nerovnaké zaobchádzanie. Zákon o pomoci v hmotnej núdzi zavádza tiež kategorizáciu aktivačného príspevku, ktorý je nenárokovateľným doplnkom k dávke v hmotnej núdzi a má motivovať k účasti na aktivačných prácach, podľa typu pracovnej aktivity. Mnohé z týchto prác sú pritom nezmyselné, rutinné, bez rozvojového charakteru. Výška tohto príspevku závisí od typu aktivity. Najnižšia je pre obecné služby, vyššia pre rekvalifikáciu alebo vzdelávanie a najvyššia pre tých, ktorí sa zamestnávajú. Najzraniteľnejší núdzni, ktorí sú v stave dlhodobej chudoby a stratili pracovné návyky tak dostanú najmenej, zatiaľ čo tí, ktorí sa už dokázali zamestnať, dostanú najviac. Takýto prístup je v rozpore so zásadou rovnosti a s cieľom sociálnej politiky pomáhať tým, ktorí sú na tom najhoršie.

14. U poberateľov dávky v hmotnej núdzi dlhodobo zapájaných do aktivačných prác sa prehľbuje stav rezignácie a straty motivácie, keďže napriek účasti na prácach sa ich situácia nezlepšuje

a systém ich posúva iba medzi nezmyselnými aktivitami, čo je v rozpore s podstatou práva na ochranu ľudskej dôstojnosti podľa čl. 19 ods. 1 ústavy a požiadavkami podľa čl. 13 ods. 1 a 4 ústavy na zákonnú právnu úpravu základného práva podľa čl. 39 ods. 6 ústavy.

I.2. K namietanému nesúladu napadnutej úpravy s čl. 18 ods. 1 a 2 ústavy, čl. 4 ods. 2 a 3 dohovoru, čl. 8 ods. 3 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, čl. 1 ods. 1, čl. 2 ods. 1 a 2 písm. e) Dohovoru MOP č. 29 o nútenej alebo povinnej práci a čl. 1 písm. e) a čl. 2 Dohovoru MOP č. 105 o zrušení nútenej práce:

15. V rámci namietania nesúladu napadnutých ustanovení zákona o pomoci v hmotnej núdzi s označenými referenčnými normami navrhovateľa uvádzajú príklady zákonnej úpravy výnimiek zo zákazu nútených prác a nútených služieb, ktoré sú prípustné podľa čl. 18 ods. 2 ústavy, napr. povinnosť obyvateľa obce podieľať sa na rozvoji a zveľadovaní obce a zároveň poskytovať pomoc orgánom obce podľa § 3 ods. 3 písm. a) zákona Slovenskej národnej rady č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o obecnom zriadení“) alebo tzv. aktivačnú činnosť spočívajúcu v menších obecných službách pre obec alebo službách vo verejnom záujme podľa § 52 ods. 2 zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o službách zamestnanosti“), pričom účasť dlhodobo nezamestnaného občana v hmotnej núdzi na tejto aktivačnej činnosti vykonávanej formou služieb vo verejnom záujme je dobrovoľná. Zákon o obecnom zriadení a ani zákon o službách zamestnanosti neobsahujú pravidlá týkajúce sa rozsahu hodín, počas ktorých sa osoba musí alebo môže zúčastňovať na výkone menších obecných služieb. Túto otázku rieši len zákon o pomoci v hmotnej núdzi, ktorý stanovuje konkrétny rozsah, a to 32 hodín mesačne. Podľa navrhovateľov je preto na mieste úvaha, či takto určený rozsah povinných prác ešte možno považovať za výkon „menších obecných služieb“ v zmysle uvedených právnych predpisov, alebo už ide o zásah, ktorý presahuje rámec ústavne prípustných výnimiek zo zákazu nútenej práce. Keďže v slovenskom právnom poriadku absentuje legálna definícia pojmu nútené práce alebo nútené služby, pre vymedzenie tohto pojmu je potrebné využiť interpretačné východiská zakotvené v medzinárodnom práve, napr. v čl. 2 ods. 1 Dohovoru MOP č. 29 o nútenej alebo povinnej práci, podľa ktorého nútenou alebo povinnou prácou je akákoľvek práca alebo služba, ktorá sa požaduje od jednotlivca pod hrozbou akéhokoľvek trestu a na ktorú sa tento jednotlivec dobrovoľne neponúkol. Túto definíciu potvrdil a aplikoval vo viacerých svojich rozhodnutiach aj Európsky súd pre ľudské práva, ktorý zdôrazňuje, že rozhodujúcim kritériom v uvedenej definícii je existencia nátlaku v podobe hrozby trestu, resp. sankcie a absencia slobodného súhlasu jednotlivca. Z Dohovoru MOP č. 105 o zrušení nútenej práce vyplýva pozitívny záväzok predchádzať a eliminovať praktiky nútenej alebo povinnej práce. Podľa interpretácie Výboru expertov MOP pojem hrozba trestu nemožno zužovať výlučne na trestnoprávne sankcie, ale je potrebné ho vykladať v širšom zmysle ako akúkoľvek stratu práv, sociálnych výhod či iných privilégií.

16. Podľa navrhovateľov sú napadnuté ustanovenia zákona o pomoci v hmotnej núdzi prejavom nútenej práce v zmysle čl. 2 ods. 1 Dohovoru MOP č. 29 o nútenej alebo povinnej práci, čl. 1 písm. e) a čl. 2 Dohovoru MOP č. 105 o zrušení nútenej práce a čl. 4 ods. 2 a 3 dohovoru z dôvodu, že: (i) výkon prác zavedený napadnutou úpravou nie je dobrovoľný, ale je vynucovaný pod hrozbou sankcie (odňatie alebo zníženie dávky), (ii) sankcia predstavuje „trest“ v zmysle

medzinárodnoprávných definícií, keďže ide o odňatie finančného prostriedku, ktorý je pre jednotlivca často jediným zdrojom existencie, (iii) je splnená aj minimálna hranica citel'nosti takeho trestu, ďalej z dôvodu, že (iv) povinnosť dostaviť sa na úrad a prijať akúkoľvek prácu ponúknutú úradom pod hrozbou odňatia minimálnej existenčnej dávky je pre poberateľa dávky zjavne nespravodlivá a predstavuje neodôvodnenú tvrdosť zákona, (v) zamestnávateľ, ktorým je v tomto prípade orgán verejnej moci (samospráva), vynucuje prácu prostredníctvom sankcie, čím využíva zraniteľnosť osôb poberajúcich dávku v hmotnej núdzi, pričom (vi) podmienky uložené napadnutou právnou úpravou nemožno subsumovať pod taxatívne výnimky z ústavného a medzinárodného zákazu nútených prác (napr. vojenská služba, núdzové práce v čase katastrofy, výkon trestu).

17. Navrhovatelia dodávajú, že hodnota vykonanej práce spravidla výrazne prevyšuje sumu dávky v hmotnej núdzi, v dôsledku čoho napadnutá právna úprava neprimerane zaťažuje núdzneho človeka nachádzajúceho sa v stave existenčnej tiesne a núti ho k výkonu práce pod hrozbou ohrozenia prežitia, čím zavádza faktickú legalizáciu nútenej práce. Povinnosť vykonávať obecné služby pod hrozbou odňatia dávky v hmotnej núdzi predstavuje nútenú alebo povinnú prácu, ktorá je nezlučiteľná s čl. 18 ústavy a so záväzkami Slovenskej republiky vyplývajúcimi z označených ustanovení dohovorov MOP, dohovoru a Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach.

18. Na základe uvedenej argumentácie navrhovatelia navrhujú, aby ústavný súd vyslovil nesúlad napadnutej úpravy s označenými článkami ústavy, dohovoru, Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, Dohovoru MOP č. 29 o nútenej alebo povinnej práci a Dohovoru MOP č. 105 o zrušení nútenej práce.

II.

Predbežné prerokovanie návrhu na začatie konania

19. Ústavný súd ako nezávislý súdny orgán ochrany ústavnosti, ktorý rozhoduje o súlade zákonov s ústavou, ústavnými zákonmi a s medzinárodnými zmluvami, s ktorými vyslovila súhlas Národná rada Slovenskej republiky a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom [čl. 124 a čl. 125 ods. 1 písm. a) ústavy], pristúpil na neverejnom zasadnutí pléna k predbežnému prerokovaniu návrhu na začatie konania, a to v súlade s čl. 131 ods. 1 ústavy, ako aj s § 7 ods. 1 písm. a) a § 56 ods. 1 zákona o ústavnom súde. Účelom predbežného prerokovania návrhu je zistenie, či a v akom rozsahu možno návrh prijať na ďalšie konanie (§ 56 ods. 5 zákona o ústavnom súde).

20. Pri predbežnom prerokovaní návrhu na začatie konania ústavný súd zistil, že navrhovatelia podali návrh ako subjekt procesne legitimovaný podľa čl. 130 ods. 1 písm. a) ústavy [pozri tiež § 74 písm. a) zákona o ústavnom súde]. Z prílohy č. 1 k návrhu, v zmysle ktorej navrhovatelia podpísali samotný návrh, vyplýva, že návrh na začatie konania podalo 33 poslancov národnej rady. Podmienka podľa čl. 130 ods. 1 ústavy, aby návrh podala najmenej pätina poslancov národnej rady, tak bola splnená. Zároveň je skupina poslancov zastúpená povereným zástupcom poslankyňou národnej rady Luciou Plavákovou.

21. Pokiaľ ide o splnenie obsahových náležitostí návrhu na začatie konania, skupina poslancov v súlade s § 43 ods. 1 a § 76 zákona o ústavnom súde správne ako účastníka konania, proti ktorému

návrh smeruje, označila národnú radu, ktorá napadnutú právnu úpravu prijala. Vedľajším účastníkom konania je *ex lege* vláda, zastúpená ministerstvom spravodlivosti.

22. Z obsahu návrhu na začatie konania ďalej vyplýva, že sú splnené všetky požiadavky ustanovené v § 39 v spojení s § 75 zákona o ústavnom súde. Navrhovatelia v návrhu presne označili jednotlivé ustanovenia právneho predpisu, ktorých nesúladi namietajú, a uviedli dôvody, ktoré ich viedli k pochybnostiam o ich súlade s označenými článkami ústavy, dohovoru, Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, Dohovoru MOP č. 29 o nútenej alebo povinnej práci a Dohovoru MOP č. 105 o zrušení nútenej práce aj s ohľadom na to, že napriek nálezu ústavného súdu vo veci sp. zn. PL. ÚS 8/2014 v danom prípade nejde o prekážku právoplatne rozsúdenej veci.

23. Samotné dôvody nesúladi napadnutých právnych noriem uvedené v návrhu ústavný súd považuje za vhodné podrobiť meritórnemu prieskumu.

24. Ústavný súd konštatuje, že nezistil žiadne dôvody, pre ktoré by bolo možné návrh skupiny poslancov na začatie konania o súlade právnych predpisov pri predbežnom prerokovaní čo i len v časti odmietnuť (§ 56 ods. 2 v spojení s § 55 zákona o ústavnom súde), a preto bol návrh skupiny poslancov v súlade s § 56 ods. 5 zákona o ústavnom súde prijatý na ďalšie konanie v celom rozsahu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 10. júna 2026

Ivan Fiačan
predseda Ústavného súdu
Slovenskej republiky